

वसिष्ठावाक्यपास्तथा ॥ गोगेयागौतमाश्चैव तथा गोपालकथयाः ॥ १३ ॥ आत्रेयाविष्णुमां वत्तदासा आगिरसास्तथा ॥ शान्तातयाश्च
हारीतायाग्यवल्क्यकृताश्च ये ॥ १४ ॥ कात्यायनकृताश्चैव प्राचेनसकृतास्तथा ॥ शुतिरात्मोभवातात ॥ अत्यर्थेति न वास्तथा ॥ १५ ॥ म
न्यर्थसर्वधर्माणां कृतास्तेनासु द्वापरे ॥ धर्मयुगत्रयाचारं न कालोतिकलौयुगे ॥ १६ ॥ यातुवर्षस्य यावत्किंचित्साधारणं वद ॥
यासवाक्यावसाने तु मुनिमुख्यपराशरः ॥ १७ ॥ ब्रवीति निर्णयं धर्मं तस्माद्वाक् स्थूलविस्तरं ॥ शृणु न त्वं प्रवचनेन शृण्वं तु क्रमय ॥
स्तथा ॥ १८ ॥ कल्येकल्येक्षयो वृद्धिर्बुद्धिर्विष्णुमहेश्वराः ॥ शुतिस्मृतिसदाचाराः सीयन्ते पुत्रवन्ति च ॥ १९ ॥ न कश्चिद्देवकत्रयो वैदस्म
न्निव तु मुनिवः ॥ तथैव धर्मस्मरति कल्येकल्यान्नरान्तरे ॥ २० ॥ अन्ये कृतयुगे धर्मास्तेनायां द्वापरे ॥ २१ ॥ अन्ये कलियुगे नृणां युगत्या
नु रूपतः ॥ २२ ॥ तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते ॥ द्वापरे यज्ञमित्याहुः दानमेकं कलौयुगे ॥ २३ ॥ कृते तु मानवा धर्मास्तेनायां गीत
मस्मृतिः ॥ द्वापरे शंखलिखितैः कलौपाशशरीरस्मृतिः ॥ २४ ॥ तज्जे देशं कृतयुगे त्रेतायां ग्राममुत्सृजेत् ॥ द्वापरे कुलमेकं स्यात्कनारिव कलौ

युगे ॥ २४ ॥ कृते संभाषणार्थाय स्नेहायां स्पर्शनाद्भवेत् ॥ द्वापरे चान्नमादाय क्लीपनतिकर्मणा ॥ २५ ॥ कृते तान्दलिकः शायः त्रे
तायां दशमिदिने ॥ द्वापरे मासमात्रेण क्लीपसंवत्सरेण तु ॥ २६ ॥ अग्निगम्य कृतं दानं त्रेतामाहुयदीयते ॥ द्वापरे याचमानं स्यात्कः
लीयानं तु सेवया ॥ २७ ॥ अग्निगम्योत्तमं दानं आह्वानं वैवमथमं ॥ अथ मंथाचमानं स्यात्सेवादानं तु निःफलं ॥ २८ ॥ कृते यास्मिन्
तां प्राणास्नेहायां मांससंस्थिताः ॥ द्वापरे रुधिरं यावत् क्लीपन्नायमेव व ॥ २९ ॥ धर्मे जितस्तु धर्मेण जितः सत्यो नृते न तु ॥ जितान्
त्यैस्तुराजानः स्त्रीभिस्तु पुरुषाजितानः ॥ ३० ॥ सीदति वा मिहोत्राणि गुरुपूजाप्रणयति ॥ कुमार्यश्च प्रसूयते अस्मिन्कलियुगे सः
दा ॥ ३१ ॥ युगे युगे त्रये धर्मास्त्रिषु धर्मेषु ये द्विजाः ॥ तेषां निदानकर्त्तव्या युगरूपाहि ते स्मृताः ॥ ३२ ॥ युगे युगे स्वसामर्थ्यं शेषमुनि
विप्रावितं ॥ पाराशर्याय चोक्तं प्रायश्चित्तं प्रदीयते ॥ ३३ ॥ अहमेव त्रये धर्मास्त्रिषु स्मृत्या ब्रवीमि तान् ॥ शत्रुर्वैश्यं समाचारं शृण्वंतु तु
निपुंगवाः ॥ ३४ ॥ पाराशरमतं तु एषं पवित्रं पापनाशनं ॥ विनितं ब्राह्मणार्थाय धर्मसंस्थापनाय च ॥ ३५ ॥ चतुर्णामपि वर्णानां मा

वारो धर्मया लकः ॥ आचार भ्रष्ट देहानां भवे धर्मपराश्रुतः ॥ ३६ ॥ ब्रह्मभिरतो नित्यं देवतातिथि पूजकः ॥ कृतशेषं तु पुंजा
तो ब्राह्मणेनावसीदति ॥ ३७ ॥ काष्ठभारसहस्राणि घृतकुंभशतानि च ॥ अतिथिराशयाद्भुगस्तस्य होमोतिरर्थकः ॥ ३८ ॥ संध्यास्ना
नं जयो होमस्तथा यो देवतावृत्तं ॥ अतिथिं वैश्यदेवं च ब्रह्मणि दिने दिने ॥ ३९ ॥ प्रियो वा यदि वा द्वेष्टो मूर्खः पंडित एव वा ॥ वै
श्यदेवे तु संप्राप्ते सोमिथि स्वर्गसंक्रमः ॥ ४० ॥ वीरो वा शयवांगलः शत्रुवपि नृपानकः ॥ वैश्यदेवे तु संप्राप्ते सोमिथिः स्वः
र्गसंक्रमः ॥ ४१ ॥ दूराद्योपगतं श्रान्तं वैश्यदेवमुपस्थितं ॥ अतिथितं विजानीयात्ततिथिः पूर्वमागतः ॥ ४२ ॥ नयद्वेष्टोत्रमा
चारं न स्नाथाय वृत्तानि च ॥ हृदयं कल्पयेत्तस्मिन् सर्वदेवमया हि सः ॥ ४३ ॥ नैकग्रामी नमतिथिं विप्रमां ततिकं तथा ॥ च
कस्मादागतो यस्मात्तस्मादतिथिरुच्यते ॥ ४४ ॥ अतिथितं त्रसंप्राप्तं पूजयन्त्यागतादिना ॥ तथासनप्रदानेन पादप्र
क्षालनेन च ॥ ४५ ॥ अथ यावान्नदानेन प्रियप्रश्नोत्तरेण च ॥ गच्छंतं आसुगच्छं प्रीतिमुत्पादय न गृही ॥ ४६ ॥ अ

परा.
३

तिथिर्यस्य भग्ना शो गृहान्यतिनिवर्तते ॥ पितरस्तस्य नाश्रंति दशवर्षाणि पंचवर्षा ॥ ४७ ॥ सुक्षेत्रे स्थापयेद्दीजं सुपात्रेः
निःक्षिपेद्धनं ॥ सुक्षेत्रे वसुपात्रे वक्षिषंतत्र विनश्यति ॥ ४८ ॥ अपूर्वः सूत्रतीविप्रो अपूर्वयितनस्तथा ॥ वेदाभ्या
सरतो निन्यत्र यो पूवादिने दिने ॥ ४९ ॥ वैश्वदेवे तु संप्राप्ते भिक्षुके गृहमागते ॥ उद्धृत्य विश्वदेवाद्यं भिक्षुकं तु विस
र्जयेत् ॥ ५० ॥ यतिरुस्त्रे जलं दद्यात्तदं दद्यात्पुनर्जलं ॥ तद्देवं मेरुणा तुल्यं तज्जलं सागरोपमं ॥ ५१ ॥ यस्य हृत्त्रहयश्चैवः
कुंजरो रोहमृद्धिमत् ॥ इत्युत्थानमुयासीनं तस्मान्नत्र विचारयेत् ॥ ५२ ॥ वैश्वदेवकृतं पापं शक्नोति सुव्यपो हितुं ॥ न हि भि
क्षुकृतान् दोषान् वैश्वदेवाद्यपो हति ॥ ५३ ॥ अकृता वैश्वदेवं तु ये भुंजंति द्विजाधमाः ॥ तेषां गन्तुं संभुंजन् काकयोनिषुः
जायते ॥ ५४ ॥ आपो वायदिवांगलो विप्रघ्नः पितृघातकः ॥ वैश्वदेवे तु संप्राप्ते सोतिथिः स्वर्गसंक्रमः ॥ ५५ ॥ यो वेष्टि नशिः
रो भुंक्ते यो भुंक्ते दक्षिणा मुखः ॥ वामपादे करं न्यस्य तद्वैरक्षां सिंभुंजते ॥ ५६ ॥ यतयेकां च नंदयात्तां वूलं वृक्षचारिणो ॥ यौ

रामः
३

रेभ्योऽथ त्रयं दद्यात्तानां पितरकं व्रजेत् ॥ ५७ ॥ न गृह्णाति तु यो विप्रो ज्यतिथिं वेदपारगं ॥ अददानः स्वमश्नाति भुक्ता वा
प्रायणां चरेत् ॥ ५८ ॥ ब्राह्मणस्य मुखं क्षेत्रं न रूक्षं न च कंठकं वापयेत्सर्वबीजानि साक्षिः स्वर्गगमिनी ॥ ५९ ॥ सुक्षेत्रे वाः
पयेद्दीजं सुपुत्रे वापयेद्धनं ॥ सुक्षेत्रे वसुपुत्रे वक्षिषंतं नैव दृश्यति ॥ ६० ॥ क्षत्रियो जनपालित्वं शस्त्रयाणिः प्रवृत्तक
ः ॥ निर्जित्य परसैन्यानि क्षितिधर्मेणापालयेत् ॥ ६१ ॥ न श्रीः कुलक्रमायाता भूषणो हिरितापि वा ॥ खड्गे नाक्रम्य भुंजी
त वीरभोग्या वसुंधरा ॥ ६२ ॥ पुष्यं पत्रं विचिनीत मूलं छेदं न कारयेत् ॥ मालाकार इव राजा भेतथैवां रककारकाः ॥ ६३ ॥
लोहकर्मनधारत्नगवाचप्रतिपालनं ॥ वाणिज्यं कृषिकर्माणि वैश्यवृत्तिरुदाहता ॥ ६४ ॥ शूद्राणां द्विजसु श्रुवा परमं
कर्म कीर्तनं ॥ अन्यथा कुरुते किं वी न द्रवेत्तस्य निःफलं ॥ ६५ ॥ लवणं मधुनैलं च दधितं कंघृतं पयः ॥ न दूष्ये कूडजा
जातीनां कुर्यात्सर्वेषु विक्रियं ॥ ६६ ॥ विक्रयं मद्यमांसस्य शुभस्य च भक्षणां यौगिगम्यागमनं वैवशूद्रः पतति पंचधा त्क्षणात्

॥६॥ कपिलाक्षीरयाणेन ब्राह्मणीगमणेन वा वेदाक्षरविचारेण शूद्रस्तुनरकं वजेत् ॥६॥ ॥ इति याज्ञिकशरीरधर्म
शास्त्रे कलियुगे वा तुर्वर्णविचारकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि धर्मविचारकं लौक्युगे ॥ धर्मसाधार
णं शक्यं वा तुर्वर्णसमागतं ॥ ॥ तं प्रवक्ष्याम्यहं पूर्वपाराशरवचो यथा ॥ बह्मनि रतो विप्रः कृषिकर्मनुकारयेत् ॥ २ ॥ तृ
षितं क्षुषितं श्रान्तं वलिवदनवाहयेत् ॥ हीना गव्याधितं क्रीवं वृषं विप्रो न वाहयेत् ॥ ३ ॥ स्थिरांगं निरुजं तु - सुनर्दयं दु
वर्जितं ॥ वाहयेदिवसस्यार्धं यश्चातस्नानं समाचरेत् ॥ ४ ॥ जायते देवार्चनहोमं साध्यायं पितृतर्पणं ॥ एकद्वित्रिवतुर्विधार्थं
जयेन्स्नानकान्दिजः ॥ ५ ॥ स्वयं कुर्येतथा क्षेत्रे धान्ये च स्वयं मज्जितैः ॥ निर्वयेत्यवयवानि क्रतुदीक्षां च कारयेत् ॥ ६ ॥ तिलान्नसा
न्नविक्रेया विक्रेया धान्यतत्समं ॥ विप्रस्यैवं विधावृत्तिस्तृणाकाष्ठयिविक्रयः ॥ ७ ॥ संवत्सरैरायः कुर्यात्केवलं प्राणिनां वधे ॥ वा
ह्येण स्येत्कृषिकृया न ह्यदोषमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥ श्रयोमुखेन काष्ठेन सकृद्विंदति लांगली ॥ पाशकामस्य घाती च व्याधः शाकुनि

यदि ॥ तत्रिरात्रमहोरात्रं सद्यः स्नात्वा शुचिर्भवेत् ॥ ११ ॥ श्रावपञ्चविरात्रं स्यादाषण्मासं च पक्षिणी ॥ अथ संवत्सरादवकि
सद्यः शौचं विधीयते ॥ १२ ॥ अजातदंता ये बालाः ये च गन्नादिनिःसृता ॥ न ते वा मग्निसंस्कारो नाशौचं नोदकक्रिया ॥ १३ ॥ य
दि नर्भे विपश्येत् श्रवते वा पियोषितः ॥ यावन्मासस्थितो गर्भो तावद्दिनानि सूतकं ॥ १४ ॥ श्रावतुर्था भवेत् श्रावः पातः
पंचमषष्ठयोः ॥ अत ऊर्ध्वं प्रसूती स्यादश्वहं सूतकं भवेत् ॥ १५ ॥ प्रसूतिका लैः संप्राप्ये श्रवेश्च दियोषितः ॥ जीवापत्ये तु गोः
त्रस्य मृते मानुश्च सूतकं ॥ १६ ॥ रात्रावेव समुत्पन्ने मृते रजसि सूतकं ॥ पूर्वमेव दिनं ग्राज्यां वा नोदयते रविः ॥ १७ ॥ अस्तः
गते यदा सूर्यो वा वज्राक्षीरजस्वला ॥ जन्मन्येव पियोषितो वयस्या हस्तस्य सर्वरी ॥ १८ ॥ यद्दरात्रा विधेः कालः सूतकादौ विधीयते
॥ पुष्यजं प्राकरजः स्त्रीणां विशेषं पूर्वकं दिनं ॥ १९ ॥ दंतजातास्तृजाताश्च कृतवृद्धे तु कर्मणि ॥ अपिसंस्कारमेतेषां त्रिरात्रं सूत
कं भवेत् ॥ ४० ॥ आदंतजं न नास्वयः श्रावूनां शिकाक्रिया ॥ त्रिरात्रमवतादेशाद्दशरात्रमतः परं ॥ ४१ ॥ गर्भे यदि विपत्ति

परा.
६

: स्याद्दशाहं सूनकं न वेत् ॥ जीवया तो यदि श्रेयात्सद्य एव विशुध्यति ॥ श्रीणां चूडा तथा दानान् संस्कारादयः क-
मात् ॥ सद्यः शौचमथैकाहं श्रद्धं स्यात्पितृवंधुषु ॥ ४३ ॥ ब्रह्मचारी गृहे यत्र कृत्यते वक्रताशनः ॥ संपर्कं न च कुर्वति नैत-
वां सूनकं न वेत् ॥ ४४ ॥ ब्रह्मघो गृहे यत्र कृत्यते वक्रताशनः ॥ संपर्कं नैव वर्त्तयः भवेत्तेषां न सूनकं ॥ ४५ ॥ संपर्क इत्य-
ने विप्रो जन्मना मरणेषु च ॥ संपर्केषु निवृत्तानां न प्रैत्य नैव सूनकं ॥ ४६ ॥ शिल्पिनः कारुका वेश्या दासी दासस्यैव च स-
जानमो विद्याश्चैवः सद्यः शौचः प्रकीर्त्तिताः ॥ ४७ ॥ द्वे संध्ये सद्य इत्याहु स्त्रियं च - रूयते ॥ रातश्च सूनकं नास्ति यस्य स-
ति द्विजानयः ॥ ४८ ॥ प्रसवे गृह मध्ये तु न कुर्यां शकरं द्विजः ॥ दशाहं कुंभे नेमाता श्रवणाज्यपिताशुविः ॥ ५० ॥ पत्नी पसवि-
ता यस्य संपर्कं कुरुते द्विजः ॥ सूनकं तु न वेत्तस्य यदि विप्रः षडंगविन् ॥ ५१ ॥ संपर्कं ज्ञायते ॥ तान् दोषोन्निवाहणे ॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन संपर्कं वजयेद्विजः ॥ ५२ ॥ शवसूनकमुत्पन्ने सूनके तु न वेत्तुनः ॥ शवेन शुध्यत सूनं निसून्या शुध्यते शः

रामः
६

वः ॥ ५३ ॥ रात्रि कुर्यान्नि जागंतु क्षौभागौ पूर्वमिकतः ॥ उत्तरांशप्रभातेन युज्यते मृतसूनके ॥ ५४ ॥ स्वल्पसूनस्य मध्ये तु दी-
र्घशौचं न वेद्यदि तस्य ह्वेनैव शुद्धिः स्यात्सकाले नैव शुध्यति ॥ ५५ ॥ सूती न वति सूती स्याद्देन शवता सह ॥ गुरुणा रूपुः
णा मध्ये तर्ज्युर्गुरु शुध्यति ॥ ५६ ॥ सर्वेषां शावमाशौचं मातापित्रोस्तसूनकं ॥ मातुरेव उपस्य श्रवणाज्यपिताशुविः ॥
॥ ५७ ॥ विवाहेषु च यज्ञेषु अंतरामृतसूनके ॥ पूर्वसंकल्पितान्नं च भोज्यं तं मनुरबुवीत् ॥ ५८ ॥ अनंतरं दशाहेन पुनर्मर-
णा जन्मना तावत्स्यादशुद्धिर्विप्रो यावत्तस्य निष्कृतिः ॥ ५९ ॥ उभाभ्यामशुविज्ञातसूनकं वैवदोषकृतं ॥ एकेन वा परिज्ञाते-
र्भोक्ता दोषमुपावहत् ॥ ६० ॥ उद्यते नियमे दाते आर्त्ते विप्रो निवेदयेत् ॥ तथैव कृषिरादिषु यथाकालेन शुध्यति ॥ ६१ ॥ ब्राह्म-
णार्थे विपन्नाये नारीणां गृहेषु च ॥ आह्वेषु विपन्नानां एकरात्रं शौचकं ॥ ६२ ॥ यत्र यत्र हतः सूरः शत्रुभिः परिवेष्टितः ॥ अ-
क्षया नृभने लोकः यदि क्लीवं न भाषते ॥ ६३ ॥ रणे ये पतितं नाथं त्यक्त्वा यांति पराशुखाः ॥ पदे पदे निवृत्तस्य ब्रह्महत्याभिजायः

ते॥६४॥ जितेवत्तमनेलत्मा मृतेवापि परांगति॥ क्षणविश्वसिनः काया कथितं मरणं रणे॥६५॥ परिब्राह्मयोगसंयुक्तः रणेः
 वाप्तिमुखो हतः॥ द्वावेतौ पुरुषौ लोके सूर्यमंडलभेदिनौ॥६६॥ तलाटदेशे रुधिरं सुवन्त्यायस्या हेवेषु प्रविशेच्च वक्रं॥ तत्सोम
 पानेन किलास्य तुल्यं संग्रामयज्ञो विधिवच्च दृष्टः॥६७॥ सत्यसंघं द्विजं दृष्ट्वा स्थानाच्च लनिनात्करः॥ एष मे मंडलं प्रित्वा परं
 बुद्ध्याभिगच्छति॥६८॥ अनाद्यं ब्राह्मणं प्रेतं ये वदन्ति द्विजातयः॥ पदे पदे यज्ञफलं मनुपूर्वं लभन्ति च॥६९॥ असंगोत्रमः
 संबंधं प्रेतीभूतं दिजोन्नमं॥ वहित्वा वदहित्वा य प्राणाया मे न शुच्यति॥७०॥ न तेषां मशुभं किंचिन्नायं वा शुभकर्मणां॥ जः
 लावगाहना तेषां सद्यः शौचं विधीयते॥७१॥ अनुगच्छेद्यप्येतं ज्ञातिमज्ञातिमेव वा॥ स्नात्वा स वै लंपृष्ट्वा निघृतं प्राश्यः
 विशुच्यति॥७२॥ सत्रियं मृतमज्ञातं ब्राह्मणो यो नु गच्छति॥ कृत्वा शौचं द्विरात्रं वा प्राणादामान्यदावरेत्॥७३॥ प्रेतीभूतं तु यः शू
 द्रं ब्राह्मणो ज्ञानदुर्वलः॥ अनुगच्छेत्तृतीयमानं सत्रिरात्रेण शुच्यति॥७४॥ त्रिरात्रे तु ततः पूर्णं नदीगत्वा समुद्रगां॥ प्राणाया मस

नं कृत्वा घृतप्राश्य विशुच्यति॥७५॥ विनिर्कृत्वा यदा शूद्रा उदकांतमुपस्थिताः॥ द्विजैस्तदनुगंतव्या एष धर्मः सनातः
 नः॥७६॥ इति पाराशरे सूतकृतित्थियो नाम द्वितीयोऽध्यायः॥ अभिमानादति क्रोधात्स्नेहादापदि वा भयान उ
 दंभीयात्स्त्रीयुमान्ना गतिरेषां विधीयते १ अष्टिर्वर्षसहस्राणि नरकं पुनिपश्यते नाशौचं नोदकं नाग्निं नाशुपातं चः
 कारयेत् २ विषोद्वधनशस्त्रैस्तु आत्मानं यत्प्रपातयेत् मृतो मेधः सद्रह्यो न तु संस्कारमहति ३ कौटराग्निः प्रदा
 तारः पाशहेदकरास्तथा तप्तकृष्णशुच्यंति एवमाह प्रजापतिः ४ गोभिर्हंतं तथा वृद्धं ब्राह्मणं न तु घातितं सिं - -
 - - यविप्राः वोढारश्वाग्निदाश्वये ५ अन्त्येयेवानुगंतारः पाशहेदकराश्च ये तप्तकृष्णशुच्यंति कुया ब्राह्मणयस्तत ६ अत
 दुत्सहितांगां वदथा द्विप्रायदक्षिणां अहमुत्संपि वेद्वारि अहमुत्संपि यः पिबेत् ७ अहमुत्संपि वेत्सर्पिस्तप्तकृष्णयमुच्यते यो वै
 समावरेद्विप्रः पतितादिषुकामतः ८ पंचाहं वा दशाहं वा द्वादशाहं मया पिवा मासाश्च मासमेकं वा मासद्वयमथापि वा ९ अ

कार्त्तमद्यमेकं वा भवेद्द्वैतं तु तन्नाम त्रिरात्रं प्रथमे पक्षे द्वितीये ककुमाचरेत् १० तृतीये वैवपक्षे तु रुक्मं सांतपनं च
रेत् चतुर्थे दशरात्रं स्यात्पराकः पंचमे स्मृतः ११ कुर्यान्न्यायनं वक्षे सप्तमे वैवतद्वयं शुद्धार्थमष्टमे वैवषण्माः
सान्द्रकुमाचरेत् १२ पक्षसंख्याप्रमाणेन सुवर्णान्यपि दक्षिणा अनुमानानुयानारी भर्त्तरि नोपसर्पति १३ घौरायां
बुधहत्यायां युज्यते नात्र संशयः दरिद्र्या धितं मूर्खं भर्त्तरि यावमन्यते १४ साशुनी जायते मृत्ता सूकरी वपुनः पुनः
पत्न्यौ जीवति जानारी उपोष्य व्रतमाचरेत् १५ आयुष्यं हरते भर्तुः सानारी नरकं वृजेत् अयुष्मा वैवयानारी भर्त्तरिः
कुरुते व्रतं १६ सर्वतडाससात्राद्धेत् दुस्त्यहं मनु रवुवीत् बांधवानां स्वजातीनां दुर्वृत्तिं कुरेते तु या १७ गर्भपातं तु
या कुर्यात् न तां संभ्राष्य नक्षत्रं यस्यापं बुधहत्यायां द्विगुणं गर्भपातने १८ प्रायश्चित्तं न तस्याः स्यात्तस्मान्मा गोविधीयः
ते न कार्यमावसथ्येन नानि होत्रेण वा पुनः १९ सप्तमे कर्म बांजलो यस्तु कर्म पराश्वरः अन्ये नैवाहितं बीजं यस्य शत्रेणः

रोहिणि २० सक्षेत्री लभते बीजं न बीजी भागमहति तद्यत्परस्त्रियायुत्रौ द्वौ जातौ कुंडगोलकौ २१ श्रीरसः क्षेत्रजश्चैव
दत्तश्च पुत्रिका सुतः दद्यान्मातापिता वापि स पुत्रो दत्तकः स्मृतः २२ परिविन्नि परिवेत्ता यश्चैव न परिविंदति सर्वे ते न
रकां यांति दानुयाजकपंचमा २३ द्वौ कक्षौ परिवेत्ता तु कन्यायाः कक्षु एव च कक्षाति रुक्मं दानाव हो नावां दायणां
चरेत् २४ कुड्मवामतखं जेषु गुरु देषु जडेषु च जान्यं धेवधरे मूके न दोषः परिविंदने २५ पितृव्यपुत्रः सा
पत्यः परनारी सुतस्रथा दारा नि होत्र संगे न न दोषः परिविंदने २६ ज्येष्ठभ्रात्रा नायदा तिष्ठे दाधान नैव का
रयेत् अनुज्ञांतस्य कुर्वीत शंखस्य वचनं यथा २७ नराग्नित्रसंयोग कुरुते योगे स्थिते परिवेत्ता स विः
ज्ञेयः परिविस्त्रिस्तु पूर्वजः २८ नोदके न न वाचा वा कन्याया पतिरुच्यते पाणिग्रहणसंस्कारं नियतं प्रतिरुद्ध
येत् २९ तासां निष्कानुविज्ञेया विद्वद्भिः सप्तमे पदे श्रीवेदेशान्नरस्येव पुतिप्रवृत्तीने तथा ३० घौराथयः

परा.
८

नयुक्तेव न दोषः परिविंदते न ह्येतेन प्रवृत्तिने श्रीवेदपतिने पतौ ३१ पंचस्थापत्सु नारीणां पतिरन्यो वि-
धीयते मृते भर्तृरियानारी बुधयर्थे च स्थिता ३२ सामृतालभने स्वर्गं यथा ते बुधवारिणाः तिष्ठः को घो-
र्धकोटी च यानि लोमानि मासुषे ३३ नावत्कालं वसेत्सर्गे भर्तृरियानुगच्छति बालग्राही यथा सर्वं विला-
उर्ध्वरते वलान् ३४ एवमुद्धृत्य सानारी तेनैव सह मोदते कुड्मवामनखं जानां श्रीकानां वस्त्रिनामपि ३
५ उत्पन्नानां तर्थाधानां नार्थभागो विधीयते विधवाया भवेत्कन्या निर्दोषा भर्तृवर्जिता ३६ तस्या वासोपितु-
वेश्मसलक्ष्मा वैवसर्वदा प्रियवाक्यं गृहे वासो भोजनाच्छादनानि च एतेभ्यो विददा तद्य नार्थभागो विधीयते ३७
इति पाराशरे स्त्रीणां धर्मेति तीयोऽध्यायः वृकश्चानभृगालाद्यैर्दक्षोयस्त्रिजोत्तमः स्नात्वा जपेत्तु गायत्रीं पवित्रां
वेदमातरं १ गवांशृगोदकैः स्नानं महानभ्योश्च संगमे समुद्रदर्शनाद्यापि शुनादयः शुचिर्भवेत् २ वेदविद्यावत

: स्नातः शुनादयो द्विजो यदि सहिरण्योदकैः स्नात्वा धृतं प्राप्य विशुध्यति ३ सवृतत्तु शुनादयो त्रिगत्रसु पवास-
येत् ४ प्रणिपाताद्भवेत्पूतो विप्रश्च सुनिरीक्षितः ५ शुना प्राप्ता वली दस्य नखैर्विलिखितस्य च ६ अङ्घ्रिः प्रक्षाल-
नं प्रोक्तं मग्निना यो पवूलनं ७ शुना वा वाहणी दद्यात् जंबुकेन वृकेन च ८ उदितं ग्रहनक्षत्रं दृष्ट्वा सद्यः शुचिर्भवेत्
९ कृष्णपक्षे यदा सोमो न दृश्येत कदाच १० असद्वाहणी के ग्रामे शुनादयो द्विजो यदि ११ वृषं पुदक्षिणी दत्त्वा सद्यः
स्नात्वा शुचिर्भवेत् १२ वांजलेन श्वपाकेन गोमिषिषो हतस्य च १३ आहिताग्निमृतो वापि विषेण निहतोपि वा १४ दहे-
न वाहणीं विप्रो लोकाम्गौ मंत्रवर्जितः १५ स्युश्चावोवाच दग्धश्च स पिंडेषु च सर्वदा १६ प्राजापत्यं चरेत्पश्चाद्विप्राणां म-
नुशासनात् १७ दग्धास्थी निषुनर्गृह्णन् क्षीरैः प्रक्षालयेद्द्विजः १८ पुनर्देहि त्वकेनाग्नेस्वमंत्रैण पृथक् पृथक् १९
आहिताग्निमृतः कश्चित्पुवासे कालो दिनः २० देहनाशमनुप्राप्त्वा पश्चात्पुनरग्निवत्सते गृहे २१ येनाग्निहोत्रसंस्कारः शू-

परा.
१०

यतां मुनियुगवाः ॥ कृष्णां जिनं समास्ती र्यकु शेषुरुषा कृति ॥ १४ ॥ षट् कानाति दश वै वपला शास्त्रुस वृंतकाः ॥ चः
त्वारिंशद्विर देया त्यदि कंठे विनिदिशेत् ॥ १५ ॥ वाकुभ्यां वशतं दशा दंगुलीषु दशैव तु ॥ शतं तु जठरे दशा विंशति
मुदरे तथा ॥ १६ ॥ दशा दशैव वृषणयोः पंच मेहे तु विन्यसेत् ॥ सप्त विंशति मूत्राणां जानुजंघे च विंशति ॥ १७ ॥ पादांगुल्यो द
श तथा यज्ञपात्रं ततो न्यसेत् ॥ शमी शीर्षे विनिः शिथ्य श्ररणी मुक्कयोरपि ॥ १८ ॥ जुह्वदक्षिणे हस्ते वामहस्ते तथोपभृतः
॥ पृष्ठे उत्तरखलं दशात् शिमे तु सुशलं तथा ॥ १९ ॥ उरसि निः शिथ्य दृषदं तं तु लाज्यनिलान्मुखैः ॥ घोत्रे वयोऽणी दशात् आ
श्रम्याली च वक्षुषी ॥ २० ॥ कर्णेष्वाणो मुखेष्वाणो हिरण्य सकलं न्यसेत् ॥ अग्निहोत्राय करणं मशेषं तत्र विन्यसेत् ॥ २१ ॥ श्रमोत्सः
गर्ग्यलोकाय दशा दशान् कृत्तिं सकृत् ॥ दशान् तु त्रयो वामाभ्यां श्रम्यावासह धर्मिणी ॥ २२ ॥ यथा दहनसंस्कारं स्रथा कार्यो विवक्षाणी
ः ॥ शीदशं तु विधिं कुर्याद्ब्रह्मलोक गतिः स्मृता ॥ २३ ॥ ये दहंति द्विजास्मान् त्रैपियांति परांगतिं ॥ अन्यथा कुरुते कर्म श्रान्तवुष्ठापः

रामः
१०

शेदिनः ॥ भवंत्यत्यायुषस्त्रै वै यतंति नरकेशु चै ॥ २४ ॥ ॥ इति पाराशरे अमिसंस्कारश्चतुर्थोऽध्यायः ॥ ॥ अतः परं प्रवक्ष्या
मि प्राणिहत्या विनिष्कृतिं ॥ पाराशरेण यथोक्तं मानवानां हिताय च ॥ १ ॥ हंससारसक्रीं वानां चक्रवाकं चक्रकुटं ॥ मयूरमेव
द्यानी च अहोरात्रेण शुद्ध्यति ॥ २ ॥ वलाकाटिदित्रावापि शुकपाशवता व्रधि ॥ आतीनां च कघाती च शुद्ध्यते नक्तभोजनात् ॥
॥ ३ ॥ बालभासकपोतानां सारीति त्रिरिद्यातकः ॥ अंतर्जले उभे संध्ये प्राणायामेण शुद्ध्यति ॥ ४ ॥ गृधुश्चे न शशागोधा काकोत्स
कं नियातने ॥ उयवासी दिनं तिष्ठे त्रिकालं मासताशनः ॥ ५ ॥ बालगुली चटिका वैव कोकिलारवंजरीटकं ॥ लाविकारकपादी च शु
द्ध्यते नक्तभोजनात् ॥ कारं उवच कोराणां पिंगला कुररातपि ॥ भारद्वाजाभिहंतां च शिवं पूज्य विशुद्ध्यति ॥ ७ ॥ भेरं उश्चे न भ्रा
यं च भारि जातं कपिं जतं ॥ सर्वेषां मेव पक्षीणां महोरात्रं विनिदिशेत् ॥ ८ ॥ कशरैर्भोजयेद्दिप्रं लोहदं वप्रदक्षिणं ॥ सेतुका श
शकागोधा शल्यकुर्मनिपातने ॥ ९ ॥ वृंताकफलं जुंजानो यहोरात्रेण शुद्ध्यति ॥ हत्वा मूषकमाजं रसपिंजगरं दुं दुं ॥ १० ॥ वृक

पारा.
११

जंवृकमसाणांतरसुशानघातकः॥तिलप्रस्थंदिजेदद्याद्युमसोदिनत्रयं॥११॥गजाश्वगवयानांमहिषोद्युनिपात
ने॥प्रायश्चित्तमहोरात्रं त्रिसंध्यमवगाहनं॥१२॥कुरंगंवातरंतिहंवित्रंवाधुंतुघानयेत्॥शुद्धतेसत्रिरात्रेणविप्राणांत
र्पणिनय॥१३॥मृगंस्वप्नं वराहं च अज्ञानायसुघातयेत्॥अकालंरुक्मश्रीयादहोरात्रेणशुद्धते॥१४॥एवंवतुष्यदा
नां व सर्वेषांवनवारिणां॥अहोरात्रोषितस्त्रिष्टेःअपन्चैजातवेदसि॥१५॥शिल्यंनंकारुकंशूद्रंस्त्रियंवायस्यघातयेत्
॥प्राजापत्यद्वयंरुत्वा नृपैकादशदक्षिणा॥१६॥वैश्यंवाक्षत्रियंवापि मिर्दोषयोपिघातयेत्॥सोनिरुक्कृदयंरुत्वागै
विंशदक्षिणांददेत्॥१७॥वैश्यंशूद्रक्रियायुक्तं विकर्मस्थं च ब्राह्मणं॥रुत्वाचांद्रायणांतस्य त्रिंशद्वाश्वैवदक्षिणा॥१८॥वां
अलोनिहृतः कश्चिद्वाह्मणोन कथं वन॥प्राजापत्यं वरेत् रुक्मं गोद्वयं दक्षिणा ददेत्॥१९॥क्षत्रियोवापि वैश्यं शूद्रं वा वनरे
णव॥वांअलस्यवधेप्राप्तेरुक्मार्द्धेनविशुध्यति॥२०॥दौरःशुंयाकवांअलोविप्रेणापिहृतोयदि॥अहोरात्रोषितःस्नात्वापंचः

रामः
११

गव्येनशुध्यति॥२१॥शुंयाकंवापिवांअलंविप्रःसंभ्राषतेयदि॥द्विजसंभ्राषणंकुर्यात्सावित्रीत्रिंशतिंजयेत्॥२२॥वांगः
लैकयथंगत्वायायत्रीस्मरणाहुविः॥वांगलदशनिसयःआदिन्यमवलोकयेत्॥२३॥वांगलस्यशनिदैवसर्वैलस्नान
माचरेत्॥वांगलखातवापीषुपीत्वासलिलमग्रजः॥२४॥अज्ञानाच्चैवनक्तेनपंचगव्येनशुध्यति॥वांगेलोदकभांडस्थं
पीत्वाकूपगतंजलं॥२५॥गोमूत्रयावकाहारस्त्रिरात्रेशुद्धमाप्नुयात्॥वांगलघटसंरीरेयस्यजीयति॥२६॥प्राजापत्यंनदान
यंरुक्मंसांतपनं वरेत्॥वरेत्सांतपनंविप्रःप्राजापत्यंतुक्षत्रियः॥२७॥नदध्वं वचरे वैश्यः शूद्रः पादेनशुध्यति॥भांडस्थः
मंत्यजानांतुजलंदक्षिपयःपिवेत्॥२८॥ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रश्चैवप्रमादतः॥वृषकुर्वोपवासेनद्विजादीनांतुनिष्क
तिः॥२९॥शूद्रस्योपवासेन तथा दानेन शक्तिः॥मुंरुज्ञानाद्विजश्चेकंवांगलान्नं कथं वन॥३०॥गोमूत्रयावकाहारोदशरात्रेण
शुध्यति॥एकैकंग्रासमश्रीयाहोमूत्रंयावकस्यव॥३१॥दशाहंनियमस्थस्यव्रतंतंतुविनिदिशीत्॥अविज्ञातसुवांगलोयत्रवेः

स्मृतिविनिश्चयः ॥ ३३ ॥ विज्ञाते दोषवासंज्ञाः कुर्युरनुग्रहः ॥ मुनिवक्त्रादिताम्रमन्त्राद्यं तो वेदपारगाः ॥ ३४ ॥ पतंतमुद्र
रेयस्तु धर्मज्ञाः पापसंकटात् ॥ दध्नावसर्पिषा वै वक्षीरगोमययावकं ॥ ३५ ॥ भुंजीत सहभृत्यश्च त्रिसंध्यमवगाहनं ॥
अहं दध्ना तु भुंजीत सर्पिषा वदिनत्रयं ॥ ३६ ॥ गोक्षीरं तु अहं भुंक्ते अहं गोमूत्रयावकं ॥ भ्रातृदुष्टं न भुंजीत नोद्विष्टं रुमिः
दूषितं ॥ ३७ ॥ त्रिपलं तु दधि क्षीरं पलमेकं तु सर्पिषः ॥ भस्मना तु भवेत्कुक्षि रूत्रयोकांस्ताम्रयोः ॥ ३८ ॥ जलशौचं तु वस्त्राः
णां परित्रागेन मृण्मयं ॥ कुसुमं गुडं कर्पासं लवणं तैलं सर्पिषां ॥ ३९ ॥ द्वारे कुर्वीत धान्यानि वैष्णवदद्यादुताशने सपुत्रैः स
ह नृत्त्यैश्च कुर्याद्वा स्नानं भोजनं ॥ ४० ॥ त्रिशक्ता वीर्यं वै वदशादिप्रेषु दक्षिणां ॥ पुनर्लेपेन स्वातेन होमजयेन कुक्ष्यति ॥ ४१ ॥
आधारेण वविप्राणां भूमिदोषो न विशते ॥ वांगलेः सहसं पक्वमासं मासाहमेव वा ॥ ४२ ॥ गोमूत्रयावकाहारी मासाहमेव विशु
ध्यति रजकीवर्मकारी वलुचनीवेऽजीवनी ॥ ४३ ॥ वातुर्वर्ण्यगृहे वै व अविज्ञातानुनिश्चयः ॥ ज्ञातानुनिश्चयं कुर्यात्

वोक्तस्याहमेव तु ॥ ४४ ॥ गृहदाहं न कुर्वीत शेषं सर्वं तु कारयेत् ॥ गृहस्थाभ्यंतरे गच्छेद्वांगलोयस्य कस्यचित् ॥ ४५ ॥ तस्माः
रुहादिभिः सृज्य मृज्जातं तु विसर्जयेत् ॥ रसपूषितं मृज्जातं न न्यजेत्तु कदाचन ॥ ४६ ॥ गोमयेन तु संमिश्रे जलेः संप्रोक्ष
येद्गृहं ॥ ४७ ॥ इति पाराशर्ये प्राणिहत्या वांगलं निश्चयः पंचमोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ वाह्याण्यवृक्षद्वारे पूषणोऽणितं संभवे ॥ कमि
त्यथ ते यत्र प्रायश्चित्तं कथं भवेत् ॥ ४९ ॥ गवां मूत्रपुरीषेण दधि क्षीरेण सर्पिषा ॥ अहं स्नानावपीत्वा यः कमिदुष्ठा कुर्विभवे
त् ॥ ५० ॥ स त्रियस्य सुवर्णस्य पंचमावा न्यदापयेत् ॥ गोदक्षिणा तु वै श्यस्याप्युपवासं विनिदिशेत् ॥ ५१ ॥ भूदाणां तोपवासं तु
दोदानेन शुध्यति ॥ गवां दयं वृषं वै कं दशादिप्रेषु दक्षिणां ॥ ५२ ॥ अत्रुणो सवृणो वापि सशः स्युष्ठा कमिं कर्तौ ॥ वाह्याणं च न मः
स्तुत्यं पंचगव्येन शुध्यति ॥ ५३ ॥ अहिप्रमिति यदा क्वं वदति सिति देवताः ॥ प्रणम्य शिरसा सार्धं कृत्वा श्रीरूपं लंजेत् ॥ ५४ ॥ जप
द्विदं न पद्विदं यद्विदं यज्ञकर्मणि ॥ सर्वं भवति निश्चिद्वं वाह्याणीरुपवादिनैः ॥ ५५ ॥ आतुरे व्यसने प्राप्ते दुर्मिदो मरणे तथा ॥

उपवासं व्रतं होमं द्विजैः संभावितं यरेत् ॥ ७ ॥ अथ वा ब्राह्मणसुखः स्वयं कुर्वन्त्यनुग्रहः ॥ सविक्रामा नवाप्नोति द्विजैः सव
 द्विनाशिषः ॥ ८ ॥ दुर्वलितुग्रहः ग्रहः प्रोक्तस्तथा वैवातवृद्धयोः ॥ अतो न्यथा भवेदोषः तस्माच्चानुग्रहः स्मृतः ॥ १० ॥ स्वेहाद्या
 यदिवालोभाद्भयाद्वाज्ञानतोपिवा ॥ कुर्वन्त्यनुग्रहं ये च तस्यापि नैव गच्छति ॥ ११ ॥ शरीरं पावनं कार्यं वदन्ति नियमंतु ये ॥ महा
 कार्यापराधेन न स्य स्थस्य कदाचन ॥ १२ ॥ स्वस्थस्य मूर्च्छा कुर्वन्ति वदन्ति नियमंतु ये ॥ ते तस्य विघ्नकत्तरिः पतन्ति नरकशुचीः
 ॥ १३ ॥ स्वयं च नियमन्त्यक्ता ब्राह्मणं यो वसन्त्यते ॥ वृथा तस्योपवासः स्यान्न स पुण्येन युज्यते ॥ १४ ॥ संयतनियमो ग्राज्यो यथैकं
 येव देविजः ॥ कुर्यात्वाक्यं द्विजानां तु अन्यथा भुण्णाह भवेत् ॥ १५ ॥ ब्राह्मणा जंगमं तीर्थं तीर्थभूता हि साधवः ॥ तेषां वाक्योदके
 नैव शुच्यंति मलिना जनाः ॥ १६ ॥ ब्राह्मणा या निमोषं ते मन्यंते नानि देवताः ॥ सर्वदेवमयो विप्रः न तद्वचनमन्यथा ॥ १७ ॥ उ
 पवासे व्रतं ये वस्त्रानंतीर्थं जपस्तपः ॥ विपैः सपादितं यस्य संपूर्णं तस्य तत्कृतं ॥ १८ ॥ अत्राशकीटसंयुक्तमसिका केशदूषि

रामः
 १३

पापकर्माणिः समेत्य नरकं व्रजेत् ॥ १९ ॥ ये वदन्ति द्विजानित्यं पंचयज्ञरताश्च ये ॥ तथैव ज्ञानविद्विजः सर्वमसौपि देवतं
 ॥ २० ॥ तत्त्वविज्ञानवान्विप्रो मुंजीयाद्ब्रह्मजनां ॥ पूर्वविप्रणयद्ब्रह्मं भस्मीभवति काष्ठवत् ॥ २१ ॥ गायत्रीरहितो विप्रः शू
 द्रादथ शुचिर्भवेत् ॥ गायत्री व्रततत्त्वज्ञः संपूज्यश्च जने द्विजः ॥ २२ ॥ गायत्री वहितः पूज्यो न शूद्रा पि जिने द्वियः ॥ दुःशीलापि
 दुर्हृता बो न खरी शीलवर्तिनी ॥ २३ ॥ कः परित्यज्य दुर्हृतां दुहेत् शीलवती खरी ॥ कः परित्यज्य विद्वांसं मूर्खं संपूजयद्बु
 धः ॥ २४ ॥ धर्मशास्त्ररथारूढा वेदखड्गधरा द्विजाः ॥ क्रीडार्थं मपि यद्बुधुः स धर्मपरमः स्मृतः ॥ २५ ॥ राजन्यं न मता देयं
 प्रायश्चित्तं द्विजोत्तमैः ॥ ब्राह्मणानामतिक्रम्य राजा यद्यानुमितुमिच्छति ॥ २६ ॥ तस्यापंशतया भूत्वा राजानमधिगच्छति
 ॥ प्रायश्चित्तं तदा दद्याद्देवताय तनाग्रतः ॥ २७ ॥ आत्मरुद्धं द्विजः पश्चात्तपते वेदमातरं ॥ स शिषं वपनं कृत्वा त्रिसंथान
 वगाहयेत् ॥ २८ ॥ गवां मध्यवसेद्वाग्री दिवा वानुव्रजेच्चतां ॥ २९ ॥ त्वं वतिशीते वा मारुते वा दिवानिशं ॥ ३० ॥ न कुर्वीतात्मनः श्रे

पारा.
१२

यः तस्माद्धर्मनपीडयेत् ॥ आत्मनो यदि वा न्येषां गृहे क्षेत्रे स्वलेपि वा ॥ १४ ॥ अक्षयं ती न कथयेत्पि वतीं गां सवत्सकां ॥ पिवं
तीषुपि वेत्तोयं संविशंतीषु संविशेत् ॥ १५ ॥ पतितां पंकलग्नां वा सर्वप्राणात्समुद्धरेत् ॥ वासुणार्थे गवार्थं सद्यः प्राणान्यरित्य
जेत् ॥ १६ ॥ मुख्यं ते वृक्षहत्यायां गोघ्नो गावाहोषु व ॥ गोवध्यस्यानरूपेण प्रायश्चित्तं वदन्ति ये ॥ १७ ॥ प्राजापत्यं तु कर्तुं विप्र
जे नृवतु विधिं ॥ एकाहमेकमक्राशी वैकाहस्यादयान्वितं ॥ १८ ॥ एकाहं नक्तमोजीत्या देकाहं मारुताशनः ॥ अथाहमकमः
क्राशी अहं तु त्यादयान्वितं ॥ १९ ॥ चतुरहं भवेद्रक्तं चतुरहं मारुताशनः ॥ प्रायश्चित्ते ततश्चीर्णं कुर्याद्वाह्मण भोजनं ॥ २० ॥ वा
ह्मणान्भोजयित्वा तु गोघ्नः शुद्धो न संशयः ॥ २१ ॥ इति पाराशरसंज्ञमोक्षध्यायः ॥ गवांसरक्षाणार्थं न कुर्याद्विधिवंधनं ॥ तद्वधनं
तु न विष्णुमाका मक्षतं वयत् ॥ २२ ॥ दशादूर्ध्वयदन्येन प्रहरं गानियातने ॥ प्रायश्चित्तं वरेत्योक्तं द्विगुणं गोवतं वरेत् ॥ २३ ॥ अंगुस्थस्य
लत्रं तु बाहुमात्रं प्रमाणतः ॥ साष्टवंशयलाशश्च दंडमित्यभिधीयते ॥ २४ ॥ सूक्ष्मेति पतिने वापि दंडेनापि हतस्य च ॥ तस्मात्वापि पदं

रामः
१२

॥ दुर्गधिरण्यं त्रेण निमित्तानि वधस्य षट् ॥ २५ ॥ वधपाशानुगुणागौ प्रियते यदि गौर्वसुः ॥ लभते ता तु पापी या न्यायश्चित्तं
वहारकः ॥ २६ ॥ मुख्यं वा वधनं वैव प्रियते कालपर्ययात् ॥ कुरु भ्रातृवतया वैव प्रायश्चित्तार्धमहति ॥ २७ ॥ न नारिकेले न नवः
कले न नमोजिकेनाशनवत्कलैर्न ॥ तैरेव न दानव वधनीयो वधानुतिष्ठेत्यरं शुं गृहीत्वा ॥ २८ ॥ कुशकाशेषु वध्नीया मो व
षं दक्षिणां मुखं ॥ पादलग्नाग्निदग्धेषु प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २९ ॥ यदि तत्र भवेद्वाया प्रायश्चित्तं कथं न भवेत् ॥ जपित्वा पाव
मानी तु मुख्यं ते तत्र किं लिखात् ॥ ३० ॥ गवां वधनं दानिन्याद्यं भरणं भूषितां ॥ गृहे वापि वने वापि वृक्षागौ प्रियते यदि ॥ ३१ ॥
घंटाभरणदोषेण यत्र गौर्विनिपद्यते ॥ पादकृच्छ्रं वरेत्तत्र भूषणार्थं हितम् ॥ ३२ ॥ प्रेरयेत्कृपवापीषु वृक्षछेदेषु शंकटे ॥
गवां मते तु विक्रीतं ततः प्राप्नोति को वधं ॥ ३३ ॥ अक्षितापि यदाकादि क्षिन्नवत्सायदा भवेत् ॥ वरणां त्रिनयं त्रिं त्रिं वा रूपसं
कटे ॥ ३४ ॥ रूपे वा क्रोदैव भग्नग्रीवावपादयोः ॥ य एवं प्रियते कश्चित् त्रयः पादाः समावरेत् ॥ ३५ ॥ मन्त्रप्रमत्त उन्मत्ता मोदितो

पारा.
१२

वाद्यवेतनः॥ कामकालकृताक्रोधादंडेनास्त्रायुधोत्पत्तौः॥ ३८॥ प्रहंतव्यामृतागावस्तदर्थं तु निपातनं॥ कृपपाते प्रगाढे वः
कुचिभंगेषु वायुनः॥ ३९॥ पानीयषु विपन्नानां प्रायश्चित्तं न विद्यते॥ कृपेखाते तं गमेद्यदीर्घवाते तथैव च॥ ४०॥ अन्ये
सुधर्मस्वातेषु प्रायश्चित्तं न विद्यते॥ वेश्मधारितिवेशेषु योनरः कर्तुमिच्छति॥ ४१॥ स्वाकार्यगृहस्वातेषु प्रायश्चित्तं न
विद्यते॥ हलेत्रासंकटे भग्ना पृष्ठे वा पीडितो भवेत्॥ ४२॥ यो मृत्युं समवाप्नोति योक्ते भवति तद्वधं॥ निशिवंधनिबंधेषु
व्याघ्रसर्पहनेषु च॥ ४३॥ अग्निविशुद्धिपन्नानां प्रायश्चित्तं न विद्यते॥ गामघातेषु घोरे वेश्मभंगे न घातिते॥ ४४॥ अति
वृद्धिहृत्तानां च प्रायश्चित्तं न विद्यते॥ संघातेषु मृताये वदध्यानि वेश्मकेषु च॥ ४५॥ क्षमाग्निराहृदाहेषु प्रायश्चित्तं न विद्यते
॥ विपन्नानां वद्धूनां च वंधने रोधने पिवा॥ ४६॥ शंखमिन्नेत्रिके वै वगो वृषाणां तथैव च॥ पार्श्वेषु युध्यतां रक्षां कुर्वन् गोरक्षा
को भवेत्॥ ४७॥ अनिवार्यवयस्त्रेवां सर्वेषां पातकं भवेत्॥ एको हतो यो वदुभिः समेतैः पीडनेन वा॥ ४८॥ कस्यामृतो यद्या

रामः
१२

ने न ते समुत्पन्नं लभ्यते॥ वद्धूनां शस्त्रघातानां एकोऽयं मर्मभेदकः॥ ४९॥ सर्वतेशुद्धिमिच्छति स एको बुद्धिमान् भवेत्॥
॥ ४९॥ नेत्रव्याधिविपन्नानां वंधने रोधने पिवा॥ तस्य भेदं वृत्तं तथैव प्रायश्चित्तं विनिर्दिशेत्॥ ५०॥ एकं वेददुभिः कश्चिद्देवाः
आपादिकं कवित्॥ पादंगोघस्य हत्यायां वरे युत्ते पृथक् पृथक्॥ ५१॥ दोत्रेषु रुचिरं दृष्ट्वा व्याधिर्यष्टकषि भवेत्॥ जले
भवति दुष्टेषु स्वाते च निषण्णं भवेत्॥ ५२॥ ग्रामार्धे बोदिता सा वश्वधांते नैव गच्छति॥ मनुना तैव मे केन सर्वशास्त्र
विशारदः॥ ५३॥ प्रायश्चित्तं गततः प्रोक्तं गोघ्नं श्वांश्चायणं वरेत्॥ केशानां रक्षाणां धिगुणां गोघ्नो वृत्तं वरेत्॥ ५४॥
धिगुणो तु वृत्ते यो हिगुणा दक्षिणा भवेत्॥ राजा वा राजपुत्रो वा वासुणो वा वदुश्च नः॥ ५५॥ अहन्वा वयनं तेषां
प्रायश्चित्तं न शोधनं॥ सर्वकेशान्समुहृत्य हृदये दंगुलद्वयं॥ ५६॥ एवं नारी कुमारीणां शिरसो वयनं स्मृतं॥ नवगो
ष्ठे वसेद्वात्रै नवगां समनुव्रजेत्॥ ५७॥ नदीषु संगमे वै वश्वराण्येषु विशेषतः॥ न स्त्रीणां केशवयनं न दूरैश्च यतंतथा

पारा-
२०

॥ ५८ ॥ न स्त्रीणां विजने वा सो वृत्तमेवं समाचरेत् ॥ त्रिसंश्रान्तमित्युक्तं पुनरावमनं तथा ॥ ५९ ॥ वंधु मध्ये वृत्तं तोसां क
कुवां दायणादिभिः ॥ ६० ॥ वैश्वे सुसततं तिष्ठे कुविर्नियततत्परः ॥ ६० ॥ इह योगवर्धकत्वाद्या दयितुमर्हति ॥ स्या
ति नरकं घोरं कालसूत्रो ग्रया तनां ॥ ६१ ॥ विमुक्तो नरका तस्मात्तत्त्वतो के व जायते ॥ श्रीवदुस्थितकुशांगी सप्तजन्मनि जा
यते ॥ ६२ ॥ तस्मात्प्रकाशयेत्यायं स्वधर्मसततं चरेत् ॥ स्त्री बालविप्रगोत्रेषु श्रुतिकोपनकारयेत् ॥ ६३ ॥ श्रुतिको धरुतयेन
पापं न वति नित्यशः ॥ ॥ इति पाराशरे श्रुमो ध्यायः ॥ ॥ वातुर्वर्णसु सर्वेषु हितं वक्ष्यामि निश्चयं ॥ ॥ अगम्यागमने वै वद्वि
जश्चा न्द्रायणां चरेत् ॥ ॥ एकैकं बर्हयेद्वास शुक्लैरुपैव जासयेत् ॥ अमावास्यां न भुंजीत एव नां दायणो विधिः ॥ १ ॥ कृष्णं उग्रः
माणं तु श्रासं च परिकल्पयेत् ॥ अन्यथा जावदोषेण न धनो न वशु सति ॥ २ ॥ प्रायश्चित्ते नतः पूर्वैः कुर्याद्वास्त्राणो भोजनं ॥ गोः
द्वयं दक्षिणां दद्याद्बुद्धिः पाराशरो व्रवीत् ॥ ४ ॥ वांजलिन्यां श्रुपाकिन्यां मधिगच्छं नित्येदिना ॥ त्रिरात्रमुपवासेन् विप्राणां मनुष्यां

रामः
२०

श्चित्ते नतः श्रीर्णो कुर्याद्वास्त्राणो भोजनं ॥ गोद्वयं दक्षिणां दद्याद्बुद्धिः पाराशरो व्रवीत् ॥ २१ ॥ वातुर्वर्णस्यो शेवं कुरुं सांतः
पतं चरेत् यथा भूमिस्तथानारी तस्मात्तानैव दुश्चति ॥ २२ ॥ वंदिग्रहेण या मुक्ता गृहीता धिवला द्रव्यात् ॥ कृत्वा सांतप
नं कुरुं शुद्धिं पाराशरो व्रवीत् ॥ २३ ॥ सकृदुक्ता नुयानारी नेहंती येय कर्मणा ॥ प्राजापत्ये न शुद्धेन क्रतु प्रसवणे तथा ॥ ३० ॥
पतन्त्यर्धशरीरस्य यस्य भार्यासुरं विवेत् ॥ यतिना र्धशरीरस्य निष्कृतिर्न विधीयते ॥ ३१ ॥ गायत्री जपमानसु प्राजापत्यं सः
मा चरेत् गोमूत्रगोमयसीरं दक्षिणार्धं कुशोदकं ॥ ३२ ॥ दिनमेकं न भुंजीयात् कुरुं सांतपनं चरेत् ॥ जारेण जनयेद्भर्तृ
तेत्यक्ते गते पतौ ॥ ३३ ॥ तां न्यजेत्यरराद्येषु पतितां पापकारिणीं ॥ परपुंसारनाया च द्वास्त्राणी तु यदा व्रजेत् ॥ ३४ ॥ सातुराः
डाद्विनिष्कास्या तस्मात्तगमनं पुनः ॥ कामान्मोहाद्यदा गच्छे त्यक्ता वंधुस्त्यति ॥ ३५ ॥ सातु नष्टा भवेत्लोके मनुष्येषु विशे
षतः ॥ मदमोहगनानारी क्रोधा दंशहता मृता ॥ ३६ ॥ अद्विना ॥ ना वैव पुनरागमनं भवेत् ॥ दशमे तु दिने प्राप्ते प्रायश्चि

पारा०
२२

तं न विद्यते ॥ ३७ ॥ दशाहं न त्वजे नारी त्वजे न हंसुतं तथा ॥ भक्तवैवचरे त्कुरु कुरु धैर्यं ववां धवा ॥ ३८ ॥ ते वा सुक्ताव
पीत्वा व अहोरात्रेण शुध्यति ॥ पुंसः समन्विता या तु ब्राह्मणी तु यदा भवेत् ॥ ३९ ॥ गत्वा पुंसां शतं याति त्वजे तु सां तु गोत्रिणः
॥ पुंसो यदि गृहं गच्छेत् तदा शुद्धं गृहं भवेत् ॥ ४० ॥ पितृमातृगृहं यच्च यो वसेत् पुत्रकृद् ॥ उन्निधत्तु हं पश्चात्पुत्रं वग्रे न शु
ध्यते ॥ ४१ ॥ त्वजे नृणामय पात्राणि वस्त्रकाष्ठं च शोधयेत् ॥ संभारां सोधयेत् स वा शीमदेशकलोद्भवान् ॥ ४२ ॥ नाग्रादिपंचगः
ये न कांस्यादिदशमस्मना ॥ प्रायश्चित्तं चरेद्दिप्रो ब्राह्मणैरुपपादितं ॥ ४३ ॥ गोदयंदक्षिणां दद्यात्प्राजापत्यं समाचरेत्
इतरेषां महोरात्रं पंचगव्यं विशोधनं ॥ ४४ ॥ स पुत्रैः सह भृत्यैश्च कुर्याद्ब्राह्मणभोजनं ॥ आकाशं वायुरग्निश्च मेध्यं भूमिगतं
जलं ॥ ४५ ॥ न दुष्टातीह गर्भाश्च यज्ञेषु तमसो यथा ॥ उपवासवृत्तैः पुण्यैः स्नानसंस्कारनादिभिः ॥ ४६ ॥ जपहोमैस्तथा दानैः
शुध्यते ब्राह्मणः सदा ॥ आपत्कालेषु विप्राणां शौचं विदितं येत् ॥ ४७ ॥ स्वयं स मुद्धरेत्तस्मात्स्वधर्मवशमाचरेत् ॥ शास्त्रमुत्था

रामः
२२